

Er tannleger en fare for rettssikkerheten?

✍ TOR LANGBACH

Tannleger er en yrkesgruppe vi har et motsetningsfylt forhold til. Kan de også være en fare for rettssikkerheten? Jeg er redd svaret er «ja».

Foruten å trekke og plombere tenner, har tannleger de siste årene fått en annen oppgave: De undersøker barn på barnehusene. Barnehusene er det stedet hvor barn blir undersøkt og avhørt ved mistanke om omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Det første ble etablert i 2007, og barnehusene innebar et stort fremskritt i etterforskningen av saker hvor barn er involvert. For et par år siden ble tannleger knyttet til barnehusene, ut fra den tanke at undersøkelse av tann- og munnhulestatus kan bidra til å avdekke om barnet har vært utsatt for noe skadelig.

En slik undersøkelse skal resultere i en erklæring, som skal forelegges Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for kvalitetskontroll. I 2018 kontrollerte DRK 19 rettsodontologiske erklæringer, mens tallet i 2020 var hele 454, hvorav 312 gjaldt erklæringer fra tannleger ved barnehusene. Antallet erklæringer har med andre ord eksplodert.

Denne økningen er i seg selv urovekkende, fordi tannleger som utgangspunkt er behandlere, og ikke har utdanning eller opplæring i rollen som sakkyndig. Ved barnehusene foretar de ikke behandling, men undersøkelser og bevissikring for politiet. De skal derfor være objektive og nøkterne, og basere sine vurderinger på vitenskapelig kunnskap. Som uerfarne sakkyndige er det dessuten lett å gå i en av de mange fallgruver sakkyndige kan møte, for eksempel å bli påvirket av at barnet (kanskje) har blitt utsatt for overgrep. En fare ligger også i at andre ved barnehuset finner indikasjoner på overgrep, slik at tannlegens egen faglige vurdering blir «forurenset» av andres funn.

Men hva er det tannlegene kan finne ut? At dårlig tannstatus kan samsvare med omsorgssvikt, trenger i dagens samfunn ingen

nærmere forklaring. Men kan slike undersøkelser avdekke seksuelle overgrep? Kanskje – men også kanskje ikke. Det er all grunn til å stille spørsmål ved hvor god og forskningsbasert den odontologiske kunnskapen er når det gjelder funn i munnhulen og seksuelle overgrep. Norsk faglitteratur om dette er svært begrenset. Kjenner tannlegene til hvilken kunnskapsstatus som foreligger på feltet, og har de et kritisk forhold til forskningen?

Det kan være grunn til å minne om Bjugn-saken. Barneleger uttalte seg med stor sikkerhet om sammenhenger mellom funn i jenters underliv og overgrep, uttalelser de juridiske dommerne la stor vekt på (mens juryen for sin del frifant tiltalte). I ettertid har barnelegene erkjent at de ikke var kritiske nok til egne metoder, og at det klart forelå et for dårlig vitenskapelig fundament til å kunne trekke så bastante slutninger som de gjorde.

Derfor kan tannlegene være en fare for rettssikkerheten. Når man begir seg inn på det som på mange måter synes å være ganske upløyd mark, er det fare for at bevisstheten om egen og fagfeltets kunnskap blir overvurdert. Resultatet kan være justismord.

Tor Langbach er en norsk jurist og tidligere tingrettsdommer i Trondheim tingrett. 2007-2013 direktør for Domstoladministrasjonen i Norge.

Teksten er også publisert på Cappelen Damm under fagsnakk i forbindelse med lanseringen av boken Om rettsmedisin og sakkyndighet tidligere i år.